

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมา

การดำเนินงานห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่มีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะต้องมีทรัพยากรสารสนเทศ ที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของผู้ใช้แล้ว จำเป็นที่จะต้องมีการจัดบริการที่ดี สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัย หลักสำคัญในการให้บริการห้องสมุด คือ การให้ผู้ใช้บริการได้รับสารสนเทศที่ถูกต้องสมบูรณ์ รวดเร็ว และทันสมัย ซึ่งการที่จะได้รับสารสนเทศนั้น สามารถรับได้จากสื่อหลากหลายประเภท ได้แก่ สื่อสารสนเทศประเภทวัสดุตีพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ เอกสารอื่น ๆ สื่อสารสนเทศประเภทวัสดุไม่ตีพิมพ์ วิทยุทัศน์ เทปเสียง ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทั้งนี้ห้องสมุดมีทางเลือกให้ผู้ใช้เข้าถึงแหล่งสารสนเทศต่างๆ ได้หลายรูปแบบด้วยกัน

ในบรรดาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่มีให้บริการนั้นวารสารนับเป็นทรัพยากรที่ให้บริการข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ โดยเริ่มต้นการบริการในรูปแบบสิ่งพิมพ์ ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบเครือข่ายโทรคมนาคมมีพัฒนาการต่อการเผยแพร่สารสนเทศ รูปแบบของวารสารจึงมีบริการเพิ่มเติมในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเรียกว่าวารสารอิเล็กทรอนิกส์ (electronic journals) และให้บริการข้อมูลในลักษณะของฐานข้อมูลออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต วารสารจัดเป็นสารสนเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้นคว้าวิจัย เพราะวารสารเสนอข่าวสารที่ทันสมัย ผลานการค้นคว้าวิจัยของนักวิจัยสาขาต่าง ๆ ข้อมูลทางวิชาการเหล่านี้พิมพ์เผยแพร่ในวารสาร

วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เปิดโอกาสให้นักวิชาการสามารถเผยแพร่สารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ได้มากขึ้น โดยมีการเผยแพร่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศได้หลากหลาย รวดเร็ว โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อาจติดต่อเชื่อมโยงกับเครื่องแม่ข่าย (server) ของผู้ผลิตโดยตรงในต่างประเทศ หรือเครื่องแม่ข่ายท้องถิ่น (local server) ประกอบกับวารสารที่อยู่ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ราคาที่เพิ่มสูงขึ้น การได้รับตัวเล่มล่าช้า การเกิด การสูญหายระหว่างการจัดส่งตัวเล่ม หรือผู้ใช้สามารถใช้ได้ที่ละคนเท่านั้น ตลอดจนความไม่คงทนถาวรของวัสดุที่ใช้จัดพิมพ์ซึ่งเป็นกระดาษ จึงทำให้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ได้รับความสนใจ

อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามวารสารอิเล็กทรอนิกส์มีข้อเสียเช่นกัน เช่น การเข้าถึงข้อมูลอาจล่าช้า เนื่องจากปัญหาของระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ความชำนาญในการใช้คอมพิวเตอร์ของผู้ใช้ ความคงทนถาวรของข้อมูลในกรณีไม่ได้รับข้อมูลเก็บสำรองไว้ (back up) ซึ่งหากยกเลิกการบอกรับเป็นสมาชิกในปีใด จะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลบทความวารสารในปีก่อน ๆ ได้ อีกทั้งผลเสียที่มีต่อสายตาเมื่อต้องอ่านจากหน้าจอคอมพิวเตอร์ นอกจากข้อเสียดังกล่าวแล้ว การบอกรับวารสารอิเล็กทรอนิกส์ มีราคาสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับสารสนเทศประเภทอื่น ๆ ทำให้ห้องสมุดหลายแห่งประสบปัญหาด้านงบประมาณที่มีไม่เพียงพอ ดังนั้นทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในปัจจุบัน ตามโครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) จึงทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลาง พิจารณาและสนับสนุนงบประมาณในการบอกรับฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ในลักษณะภาคี (consortium) เพื่อให้มหาวิทยาลัยของรัฐใช้ร่วมกัน ตั้งแต่ พ.ศ.2544 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นหน่วยงานบริการวิชาการของมหาวิทยาลัย ปัจจุบันให้บริการวารสารทั้งในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์และวารสารอิเล็กทรอนิกส์ วารสารทั้ง 2 ประเภท มีรูปแบบที่แตกต่างกัน ลักษณะการเข้าถึงไม่เหมือนกัน อีกทั้งผู้มีความต้องการที่แตกต่างกัน ผู้ใช้บางกลุ่มต้องการอ่านวารสารที่เป็นตัวเล่ม ในขณะที่บางกลุ่มต้องการเข้าถึงข้อมูลได้ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมถึงความต้องการที่แตกต่างกันในด้านสาขาวิชาหรือความครอบคลุมของฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์ฐานต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้ต่างสาขาวิชา มีความต้องการฐานข้อมูลที่แตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้ห้องสมุดสามารถจัดหาทรัพยากรสารสนเทศประเภทวารสารได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้ จึงจำเป็นต้องศึกษาการใช้ ความต้องการ ตลอดจนปัญหาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์ และนักวิจัยมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งนับเป็นกลุ่มผู้ใช้ที่มีความสนใจและมีความต้องการใช้บทความวารสารจากต่างประเทศมากกว่ากลุ่มผู้ใช้อื่น ๆ ซึ่งจะทำให้สำนักหอสมุดสามารถจัดหาวารสารอิเล็กทรอนิกส์ได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการ ตลอดจนทราบแนวทางในการแก้ปัญหาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ให้มากที่สุด เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริการของห้องสมุดโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างคุ้มค่า เพื่อพัฒนาการใช้สารสนเทศในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการของมหาวิทยาลัยบูรพาต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อศึกษาความต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

### 3. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา

#### ประโยชน์ของการศึกษาวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา
2. ทำให้ทราบความต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยบูรพา
3. ทำให้ทราบปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของคณาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา
4. เพื่อเสนอแนะต่อผู้บริหารสำนักหอสมุดและมหาวิทยาลัยในการให้ความสนับสนุนต่อไป

#### ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้มุ่งศึกษาการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์ของอาจารย์และนักวิจัยของมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งครอบคลุมวารสารอิเล็กทรอนิกส์ มีเนื้อหาฉบับเต็ม จากฐานข้อมูลที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพาบอกรับ ไม่รวมถึงวารสารอิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการฟรีบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมีประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

##### 1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ อาจารย์และนักวิจัยจาก 7 คณะ ได้แก่ คณะวิทยาศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ และคณะศิลปกรรมศาสตร์ วิทยาลัย 3 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ และวิทยาลัยการพาณิชย์นาวี รวมทั้งสถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ และโรงเรียนสาธิต ที่ปฏิบัติหน้าที่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 658 คน

##### 2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ อาจารย์และนักวิจัยจากคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 255 คน

##### 3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อาจารย์และนักวิจัย ของมหาวิทยาลัยบูรพา สาขาวิชาต่าง ๆ

##### 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

##### 3.2.1 การใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์

### 3.2.2 ความต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์

### 3.2.3 ปัญหาในการใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์

#### นิยามศัพท์เฉพาะ

**คณาจารย์** หมายถึง อาจารย์และนักวิจัยที่ปฏิบัติการสอนและทำวิจัยประจำมหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2546

**วารสารในรูปสิ่งพิมพ์** สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นวาระ สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และแน่นอน ประกอบด้วยบทความหลายบทความ เผยแพร่โดยการจัดพิมพ์เป็นตัวเล่ม

**วารสารอิเล็กทรอนิกส์** หมายถึง บทความวารสารที่มีการจัดเก็บ บันทึกและเผยแพร่ในรูปแบบดิจิทัล มีกำหนดออกแน่นอน สม่ำเสมอ โดยผู้ใ้สามารถบอกรับเป็นสมาชิกโดยสืบค้นข้อมูลได้จากฐานข้อมูลซีดริอมหรือฐานข้อมูลออนไลน์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

**การใช้วารสารอิเล็กทรอนิกส์** หมายถึง การสืบค้นและการเข้าถึงสารสนเทศเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องที่ต้องการจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะการสืบค้นนั้นจะดำเนินการด้วยตนเอง หรือให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุด หรือบุคคลอื่น ๆ เป็นผู้ดำเนินการให้

**ความต้องการวารสารอิเล็กทรอนิกส์** หมายถึง ความปรารถนาให้ได้มาซึ่งบริการที่สามารถสืบค้น และเข้าถึงสารสนเทศจากวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ตามชื่อหรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถอ่านและพิมพ์ข้อมูลดังกล่าวได้จากระบบเครือข่าย

**ปัญหาการใช้** หมายถึง ข้อขัดข้องบางประการที่ทำให้ไม่สามารถสนองตอบต่อความต้องการให้ได้มาซึ่งสารสนเทศในลักษณะต่าง ๆ ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล